

Kim: Yeni Savaşlarda Asil Vekil Sorunu

Deniz ALCA*

Öz

Bu çalışmanın amacı, yeni savaşlar olarak tarif edilen yeni çatışma düzeninin biçimlerinden biri olan vekâlet savaşının incelenmesi, avantajlarının ve dezavantajlarının tartışılmasıdır. Bununla beraber bu yeni biçimin yarattığı güvenlik meselelerinin tartışılması da hedeflenmiştir. Konunun ve konu etrafında incelenecek ana temanın belirlenmesinde; günümüz dünyasında gittikçe yakıcı bir sorun haline gelen “insani güvenlik” meselesi ve vekâlet savaşının bu mesele üzerindeki olumsuz etkisi; belirleyici olmuştur. Konunun incelenmeye değer bulunmasının bir diğer nedeni ise dilimizde üretilmiş özgün çalışmalar bakımından vekâlet savaşı çerçevesi ile ilgili çok sınırlı çalışma bulunmasıdır. Çalışmada öncelikle yeni savaşlarda asil/vekil sarmalında bulanıklaşan temel bir meseleye, düşmanın “kim” olduğuna ışık tutulmaya, daha sonra ise güvenliğinin insani ve ulusal çerçevede nasıl sağlanabileceğine dair tutarlı bir yol haritası çizebilmeye yardımcı olacak bir tartışma yürütülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, çalışmada öncelikle vekâlet teorisi ve siyasal teoriye etkisi ortaya konmuş daha sonra ise vekâlet teorisinin temel sorunlarından biri olan, vekâlet maliyetleri ve bunların ne dereceye kadar engellenebileceği tartışılmıştır. Ardından, yeni savaşlarda “vekil” kullanmanın sebepleri ve modern savaş düzenini dönüştürerek vekâlet savaşlarını ortaya çıkaran çerçeve incelenmiştir vekâlet savaşları nedenleri bakımından incelendiğinde, savaşın politik ve iktisadi maliyetlerinin düşürülmesi nedeniyle sapılan bir yol olarak görünmektedir. Sonuçları bakımından incelendiğinde ise ulus-devletlerin savaş tekelleri olma vasıflarını kaybetmeleri, şiddetin simetrik savaş kalıplarını kale almayan gruplar tarafından uygulanır hale gelmesi,

* Dr.Öğr.Üyesi, Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, denizalca@karabuk.edu.tr
ORCID:0000-0002-0306-8057.

yürürlükte olan uluslararası hukukun ihlali gibi ciddi insani, iktisadi ve politik maliyetleri olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yeni Savaşlar, Vekâlet Savaşı, Çatışma, İnsani Güvenlik, Sürdürülebilir Barış.*

Who: Agent/Principle Problem at New Wars

Abstract

The aim of this study is to analyze proxy war under the frame work of new conflict order and discuss the advantages and disadvantages of it. Furthermore, the security issues caused by this new conflict order are planned to be discussed. firstly, we will try to clarify the issue of “who” the foe is, which becomes blurry at the spiral of Agent/Principle problem, then we will try to set a course for reobtaining human/national security at the conditions of new war order. In this context the study first addresses the effect of proxy theory on political theory, then discusses one of the main issues of proxy theory; proxy costs and to what extent these can be curtailed. Subsequently, the reasons for using proxies in new war order and the frame work which transformed the modern war order to generate proxy war order. When the causes of proxy war order are studied it appears to be a method utilized to abate the political and financial costs of war. When consequences are studied however, political and financial costs such as, nation states losing their position of war monopolies, utilization of violence by groups who disregard symmetric war patterns, breach of international law, emerge.

Keywords: *New Wars, Proxy War, Conflict, Human Security, Sustainable Peace.*

Giriş

*qui facit per alium, facit per se*ⁱⁱ

Bu çalışmanın amacı günümüzde “yeni savaşlar” (Kaldor Mary, 1997) olarak anılan çerçevede önemli yer tutan ve tarihi Kartaca (pön)ⁱⁱ savaşlarına kadar geri götürülebilecek “vekâlet savaşını” (*Proxy war*) incelemektir. Bu incelemede ana tema vekâlet savaşı olarak adlandırılan çatışma biçiminin düşman tayin etme, sivil/savaşçı ayrımı ve uluslararası savaş hukuku bakımından yarattığı etkinin değerlendirilmesi etrafında kurulmuştur. Konunun ve konu etrafında incelenecek ana

temanın belirlenmesinde; günümüz dünyasında gittikçe yakıcı bir sorun haline gelen “insani güvenlik” meselesi ve vekâlet savaşının bu mesele üzerindeki olumsuz etkisi; belirleyici olmuştur. Konunun incelenmeye değer bulunmasının bir diğer nedeni ise dilimizde üretilmiş özgün çalışmalar bakımından vekâlet savaş çerçevesi ile ilgili çok sınırlı çalışma bulunmasıdır. Vekil orduları ve özel askerî şirketlerin devreye girdiği çatışma bölgeleriyle ilgili çalışmaların genellikle örnek çatışmaya odaklanmaları, örneğin ya da örneklerin ürettiği yakıcı gündemin konunun çok boyutlu teorik arka planının tartışılmasını geri plana itmiş olması da akademik yazında konunun teorik çerçevesinin yeterince yer bulamamasında etkili olmuştur. Bunun yanında vekâlet savaşının, kavramsal çerçevesiyle olmasa da pratikte yeni savaşlar çerçevesinde yer alan, asimetrik savaş, ekonomik savaş, siber savaş vb. yeni “güç kullanımı” stratejilerini tarihsel olarak önceleyen bir yapısı olması da konunun seçilmesinde etkili olmuştur.

20’nci yüzyılın ortasından 21’inci yüzyılın başına kadar yaşanan çeşitli politik, iktisadi ve teknolojik gelişmeler eşliğinde “savaş’ın çehresi dramatik biçimde değişti. II. Dünya savaşı akabinde ulus devletlerin savaş ilanı konusundaki iktidarlarını kaybetmeleri ile başlayan süreç savaşın çerçevesi üzerinde ilk belirgin etkiyi ortaya çıkarmıştır. Devamında Soğuk Savaş döneminde devletlerin, ulusal güvenliği sağlamada askerî çözüm konusunda gittikçe ellerini zorlayan bir sürece girişleri, savaş ve elbette barışın temel çerçevelerini kökten değiştirmiştir. Soğuk Savaşın nihayete ermesiyle bir başka zorluk ulus devletlerin savaş tekelleri olma nosyonunun neredeyse tamamen ortadan kalkmasıyla kendini göstermiştir. İnsani güvenlik meselesi ile ilgili temel sorun bu noktadan sonra ortaya çıkmış, ulusal güvenlik kriterleri yanında yeni bir takım ek kriterlerin silahlı müdahaleler ve çatışmaların gerekçeleriyle orantılı olarak hesaba katılmalarının gerekliliği öne sürülmeye başlanmıştır. 90’larda hızla yükselen demokrasi tartışmalarının hem akademik hem entelektüel yazında, yerlerini yine aynı hızda güvenlik tartışmalarına bırakması dikkate değerdir. Günümüzde, insan toplumlarının temel kaygısı demokratik toplumsal-siyasal yaşam ve bunun kurulup geliştirilmesinden uzaklaşarak en azından güvenli bir yaşama sahip olabilmeye doğru geri düşmüş gibi görünmektedir. Bu yeni insani kaygıda, savaşın değişen çehresinin payı büyüktür.

Genel çerçevesiyle yeni savaşlar olarak anılan, devlet dışı ve devlet altı aktörler tarafından ve/veya aracılığıyla ya da özel askerî şirketler eliyle yürütülen yaygın ve fakat düşük yoğunluklu olarak tarif edilen çatışmalar, güvenlik

nosyonuna hem ulusal güvenlik anlamında hem insani güvenlik anlamında ciddi hasarlar vermektedir. Aşına olduğumuz ve içeriği daha kesin ve anlaşılır biçimde tanımlanmış ve ulus devletlerin kuruluşundan bu yana pratik uygulamalar da pekişmiş olan ulusal güvenlik doktrinin yanında yeni bir çerçeve olan insani güvenlik öğretisi bir miktar açıklanmaya muhtaç görünmektedir. Böylelikle vekâlet savaşları olarak adlandırılan dolaylı silahlı müdahale biçiminin zaafa uğrattığını ileri sürdüğümüz alanlar daha rahat anlaşılabilir.

Kavram, 1994'te Birleşmiş Milletler Kalkınma Programınca (UNDP) İnsani gelişme raporunda ilk defa kullanılıp tanımlanmıştır. Buradaki tanımlamaya göre; "açlık, hastalık ve baskı gibi kronik tehditlere karşı güvenlik" ve "günlük yaşamda ani ve zararlı bozulmalara karşı koruma " biçiminde bir çerçeveye sahiptir (Matt McDonald, 2002:278-179).

"Yeni Savaşlar'a temel olarak politik güç talebinin değil, fakat aksine savaş lortlarının, uyuşturucu ve silah tacirlerinin" (Wlaschütz, 2004:16) enerji kartellerinin belirli ve özel ihtiyaçlarının sebep olduğu durumlara da sıklıkla rastlanmaktadır. Açıktır ki bu hal bir yandan etkilenen toplumun insani durumu üzerinde yıkıcı etkiler ortaya çıkarmakta diğer yandan ise savaşın doğasına aykırı bir yeni gerçeklik yaratmaktadır. Çünkü savaş temelde siyasetin başka araçlarla sürdürülmesidir (Clausewitz, 2008:45). Her ne kadar Clausewitz, savaş, her somut durumda doğasını biraz değiştirir (Clausewitz, 2008:47) demiş olsa da üç temel özelliğin savaşın doğasına içkin olduğunu da özellikle belirtmiştir. Bunlar; politikanın aracı olma, strateji (olasılık hesapları) ve şiddet nitelikleridir (Clausewitz, 2008:47-48). O halde ya birçok teorisyenin iddia ettiği gibi modern savaş ve Clausewitz'in teorisi tedavülden kalkmış olmalıdır ya da politik amaç ulus devletinin belirleniminden çıkmış ve daha kompleks bir yapı içinde asıl failin "kim" olduğunun bulanıklaştığı "yeni aktörlerin" daha karmaşık politik hedefleri için yeni savaşlar ortaya çıkardığı yeni bir dönem yaşanmaktadır. Bu noktada çoğu çatışma bölgesinde, silahlı mücadelenin hatta Schmittyen bir bakış açısıyla siyasalın, sınırları bulanıklaşmaktadır. Dost/düşman sivil/savaşçı, meşru/gayrimeşru olan muğlak bir hal almış gibi görünmektedir. Bunun yanında yine Clausewitz'in halk, ordu ve hükümet üçlemesinde görülmeyen unsurların yeni savaşlarda sıklıkla kendilerini göstermeye başlamaları (medya, sivil toplum örgütleri ve savaş müteahhitleri gibi) (Yalçınkaya ve Türkeş, 2015) modern savaşın mantığını ve dolayısıyla yöntemlerini tartışmalı hale getirmiş gibi görünmektedir. Bu durum

uluslararası hukuk ve savaş hukuku bakımından da çelişkiler yaşanmasına neden olmaktadır.

Vekâlet savaşı ve bağlamının güç kullanımı ve buna bağlı olarak ulusal ve insani güvenlik açısından yarattığı sorunları anlamlandırabilmek için öncelikle yaşanan dönüşüm incelenecektir. Bunun akabinde vekâlet savaşının yeni bir çerçeve olamamakla birlikte yeniden keşfinin nedenlerine eğilerek bu yeniden canlanan savaş stratejisinin yarattığı avantaj ve dezavantajlar irdelenecektir. Daha sonra bir savaş stratejisi olmaktan savaşın kendisi haline gelen vekâlet çevresinin dost düşman ayrımı üzerindeki etkisi incelenecek ve bunun ulusal ve insani güvenlik açısından ne gibi fırsatlar ve riskler doğurduğu tartışılacaktır. Son olarak vekâlet savaşının ve vekil ordularının ürettiği sürekli çatışma ortamı ve bunun devletdışı (*nonstate*), devletüstü (*supranational*), uluslararası (*international*), devletaşırı (*transnational*) ve/veya ulusaltı (*subnational*) aktörlerce manipülasyonun iktisadi, siyasi ve sosyal sonuçları tartışılacaktır.

Dönüşüm

Soğuk savaşın bitişinin ardından dünya savaşı yeniden şekillenirken ve iki kutuplu dünyadan çok kutuplu dünyaya geçiş tartışmaları yaşanırken bu yeni dünya düzeni yeni çatışmaları da beraberinde getirmiştir. “20. yüzyılın sonu-21. yüzyılın başlarındaki silahlı çatışmalar, yeni savaşları devletlerarası klasik savaşlardan net olarak ayıran özellikler gösterir” (Wlaschütz, 2004:15). Münkler bu özellikleri üç kısımda şu şekilde özetlemektedir: Savaşın kademeli olarak özelleştirilmesi, başa çıkılamaz ölçüde askerî asimetri ve savaşın *demilitarizasyonu*.

1. Savaşın kademeli olarak özelleştirilmesi (Münkler, 2007:69): Savaşın özelleştirilmesi belirlemesi, devletlerin artık savaş tekelleri olmadıkları anlamına gelmektedir. Beklide bunu hiçbir zaman tam olarak böyle olmadığı iddia edilebilir fakat uluslararası savaş hukuku ve uluslararası politika açısından baktığımızda, devletlerin savaşı tekellerine almış olmaları fikri oldukça kullanışlıydı, günümüzdeyse devletin savaş tekeli olma vasfını kaybettiğini görüyoruz. İçinde bulunduğumuz dönemde sürecin kontrolünü büyük ölçüde devlet dışı ve ulusaltı aktörler ellerine geçirmiş durumdadır. (Münkler, 2007:69) Ulus devletin iktidarının, ulusüstü, ulusaltı ve devlet dışı aktörlerin savaş ve dolayısıyla siyaset üzerindeki etkileriyle ikincilleşmesi, iktisadi, politik ve en önemlisi insani güvenlik bakımından ciddi riskler üreten bir değişime kapı açmıştır. Bu değişimin

sonucunda ulus devletlerin ulusal güvenlik stratejilerini genişleterek insani güvenlik doktrinini de karşılayacak bir biçimde yeni bir güvenlik anlayışı geliştirmeleri gerekliliği ortaya çıkmış görünmektedir.

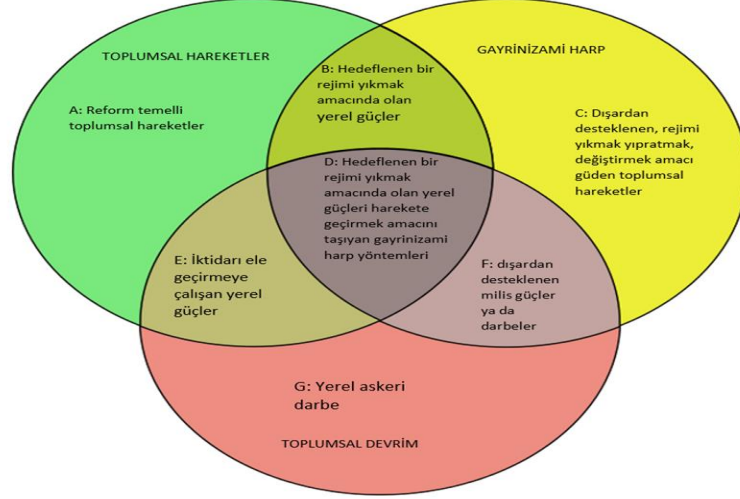
2. Başa çıkılmaz ölçüde askerî asimetri: Askerî asimetri temelde ulusaltı ve ulusüstü aktörlerle ulusal orduların karşı karşıya gelmesi durumunda sub-konvansiyonel birtakım temaslarında ortaya çıkmasına neden olan bir çerçeve üretmiştir. (Dixit, K.C. Vol 4. No 1. January 2010:121) Askerî asimetriyle etkileşimli olarak savaş ve savaşan aktörler asimetrikleşmiştir (Münkler, 2007:69).

3. Savaşın demilitarizasyonu: Devletlerin savaş tekeli olma vasıflarını kaybetmelerinin bir sonucu olarak savaşanların asimetrikleşmesi, düzenli silahlı kuvvetlerin yani ulusal orduların da hem savaşın kontrolünü hem tekel olma vasıflarını kaybetmelerine neden oldu. Bu hem çatışma bölgelerindeki aktörlerin hem de amaçların çeşitliliğine bakılarak anlaşılabilir. Yeni düzende düzenli ordular değil geniş bir yelpazede çeşitli savaşçıların belirleyici olduğu ve hedeflerin nadiren askerî hedefler olduğu artan biçimde sivil halkın ve askerî olmayan altyapının hedef alındığı gözlemlenmektedir. Neticede savaşanlar ve savaşmayanlar, asker ve sivil ayrımının ortadan kalkması Avrupa Savaş Hukukun en büyük kazanımlarından birinin de çözülüşüne işaret etmektedir. (Münkler, 2007:69)

Tüm bu dönüşüm ve başkalaşım içinde devletlerin savaş tekeli olma vasıflarını kaybetmeleri ve savaşın demilitarizasyonunu olası kılan birçok gelişmeden bahsetmek mümkün; ancak anılan bu dönüşüm ve başkalaşım içinde en belirgin olanı “meşru güç kullanımı” için savaş ilanı olmaksızın askerî müdahaleleri mümkün kılan vekâlet savaşlarıdır. Bu noktada “sıkça kullanılan ifade ile güce başvurma kurallarını kapsayan *jus ad bellum*’un (savaşa başvurma hukuku) ve kuvvet kullanımının (savaşın) fiilen icra edilirken uygulanan kuralları kapsayan *jus in bello*’nun (savaşta hukuk) savaşın” dönüşümüyle etkileşimli olarak ve yeni biçimi hukukun içine almaya yetecek oranda değiştiğini söylemek mümkün değildir. (Kolasi, Klevis; Cilt 35, 2017, S. 1-29:4) Böylelikle savaş teknik olarak hiçbir yerde hiçbir zaman mümkün olmayacağı halde, pratikte her yerde ve her zaman kapımızda belirmektedir. Bu durumsa sürekli bir güvenlik kaygısı ve beraberinde modern güvenlik bağlamına ve araçlarına güvensizliği getirmektedir.

Vekâlet savaşı ve vekâlet savaşı çerçevesi iç savaşlar, darbeler ve devrimler ve benzeri toplumsal hareketlerin ardına gizlenebildiği gibi bunların yön değiştirmesi ve toplumsal aktörlerin kontrolünden çıkmasına sebebiyet veren

karmaşık bir yapıda arz etmektedir. Aşağıdaki şemada bu bağlamda ortaya çıkabilecek birçok olasılık işaretlenmiştir.

Şekil 1: (Joint Force Quarterly 80, 1st Quarter, January 2016)

Yukarıda genel çerçevesine değinilen bu “yenilik” çok boyutlu olarak ele alınmayı hak eden bir alt üst oluşu tetiklemiştir. Çalışmanın başında da bahsedildiği üzere bu çalışmada, yeni savaşlar olarak tarif edilen bu yeni çatışma düzeninin (ya da düzensizliğinin) biçimlerinden biri olan vekâlet savaşı (*Proxy war*) üzerinde durulacaktır. Bununla beraber bu yeni biçimin yarattığı güvenlik meselelerinin tartışılması da hedeflenmiştir. Yeni savaşların yarattığı “yeni güvenlik” meselelerinden biri olarak günümüzde sıkça konuşulan insani güvenlik meselesi, bu bağlamda özellikle önem kazanmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın hedeflerinden biri yeni savaşlarda düşmanın “kim” olduğu ile ilgili bir netliğe ulaşmak bir diğeri ise güvenliğin insani ve/veya ulusal çerçevede nasıl sağlanabileceğine dair, tutarlı bir yol haritası çizilemeye yardımcı olmaktadır.

Savaş

Vekâlet savaşları olarak bilinen ve genellikle bir “güç”ün bir başka güce kendi “işini” yaptırması, bir çeşit savaş taşeronluğu olarak algılanmak usulüyle basitleştirilen çatışma çerçevesine biraz daha yakından bakmak, konunun özünü anlamak ve düşmanın kim olduğuna dair problemi çözmek konusunda yol gösterici

olacaktır. Vekâlet savaşının özünü oluşturan ulusal ordular yerine veya yanında vekil ordularının kullanımı (ki bunlar, para militer gruplar, milis güçler, özel askerî şirketlerce sağlanan savaşçılar olabildiği gibi bazı durumlarda birçok egemen devlet tarafından terörist gruplar olarak anılan silahlı örgütlerde olabilmektedir) birçok karmaşık etkenin bir arada savaş ve barış koşullarında yarattığı değişimin bir sonucudur diyebiliriz.

Bu noktada ilk temel dönüştürücü etki Birleşmiş Milletler'den (BM) kaynaklanmıştır. BM Şartı “savaş ilan etme kavramı yerine güç kullanma kavramını ikame etmiş ve bu manada olmak üzere savaş ilan etme hakkını da ulus devletlerden alıp ‘Güvenlik Konseyi’ne devretmiştir.” (Yalçınkaya, 2007:18) Burada güdülen temel amaç I. ve II. Dünya Savaşlarının yarattığı yıkım göz önünde bulundurularak savaşla siyasetin bağını koparmaya dönük bir müdahalede bulunmak, ulus devletlerin diplomatik yollar tükendiğinde bir araç olarak savaşa başvurma sıklığını en aza indirerek başka bir siyasal oluşturabilme ihtimaline kapı açmaktır. Ancak siyasetin ve savaşın doğası aynı kalırken kuralı değiştirmek anılan niyete doğru bir yol haritası üretmemiştir. Bunun yerine devletin savaş tekeli olma özelliğini de kaybettiği, şiddet tekelinin iç ve dış güvenlikte yavaş yavaş devletin elinden kaydığı bir yeni savaş, yeni çatışma ortamı üretmiştir. Elbette, yeni savaşların veya savaşın biçim değiştirmesinin tek sorumlusu BM Anayasası'ndaki bu düzenleme değildir. Soğuk Savaş dönemi ve bu dönemin aşırı silahlanmaya dayalı denge politikası da savaşın geçirdiği dönüşümde önemli rol oynamıştır. Yeni savaşlar bir yana, vekâlet savaşları söz konusu olduğunda milat Soğuk Savaş dönemidir. Aşırı silahlanmanın ve silah teknolojisindeki (özellikle nükleer silahlar başlığında) aşırı gelişmenin beklenen sonucu karşılıklı caydırıcılık olarak tasarlanmış, çıkacak bir “sıcak” savaşın dünyanın sonu anlamını taşıyacağı noktaya kadar güvenlik gereçlerini geliştiren taraflar, diplomatik yolun mecburi yön olmasını doğuracak bir caydırıcılık üretmek peşine düşmüşlerdir. Fakat bir kez daha siyasalın dost ve düşman ayrımı üzerine kurulu sınırlarının zorunlu olumsal biçimde şiddeti yani devletler bağlamında düşmana kendi irademizi kabul ettirmek için kuvvet kullanımının; (Clausewitz, 2008:30) savaşın, zorunlu hale geleceği anların kaçınılmazlığı göz ardı edilmiştir. Bu göz ardı ediş ise sonunda Soğuk Savaşın taraflarının caydırıcı ağır silahlarını ve meşru ulusal ordularını bir yana bırakarak, vekiller üzerinden politik hedeflerin gerçekleştirilmesi yöntemine başvurmaları ile sonuçlanmıştır. Ancak akılda tutmamız gerekir ki “eğer asil öz kaynakları ile iş görme kabiliyetini yitirirse, anlaşmaya uyacağı konusunda vekilin

insafına kalmış demektir; (Singer, 2008:160) bu da hem askerî başarı açısından hem ulusal hem insani güvenlik kriterleri açısından yeni savaşları ve sonuçlarını oldukça tartışmalı hale getirmektedir.

Toparlamak gerekirse, ne savaş kelimesinin dahi telaffuz edilmesine tahammülü olmayan ve bunun yerine güç kullanımını ikame eden ve kararı ulus devletlerden alan BM'nin çabaları, ne de caydırıcılık üzerinden diplomatik yolu zorlama mantığı siyasetin doğasını değiştirebilmiştir, çünkü “düşman” oldukça şiddet kaçınılmazdır.

Düşmana karşı politik ve askerî maliyeti mümkün olduğunca düşürerek müdahale ise yeni bir yaklaşım sayılmaz dolayısıyla vekâlet savaşı da elbette dünya tarihi için yeni bir şey değil. Korsanlıkla geçimini sürdüren Campanialı paralı askerlerden oluşan Mamertinler (Savaş Tanrısı Mars'ın çocukları), Mesina (Messana)'yı ele geçirip oraya yerleşmişlerdi (M.Ö. 264-241). Aynı zamanda Syrakusa Tiran'ı II. Hieron ile savaş halindeydiler. Mamertinler, II. Hieron'a karşı koyabilmek için önce Kartaca'dan sonra Roma'dan yardım istediler. Bu iki güç de çağrıya olumlu yanıt verdi (<http://www.antiktarih.com/2018/06/30/romanin-kartaca-savaslaripon-savaslar/>). Bu yardım çağrısı bir süredir İtalya'ya ayak basmak ve bu bölgeyi kontrol altına almak isteğindeki Romalılar için bulunmaz bir fırsattı. Roma hukukundan günümüze kadar gelen savaş hukukunu da doğrudan etkilemiş olan bir durum doğmuştu. *Jus Ad Bellum*. Ancak Romalılar, Mamertinler'e yardım için Mesina (Messana)'ya geldiklerinde Kartacalıların da müttefikleri Syrakusalılarla birlikte kente gelmiş olduklarını ve Sicilya'yı kontrol altına aldıklarını gördüler (<http://www.antiktarih.com/2018/06/30/romanin-kartaca-savaslaripon-savaslar/>). İtalyan yarımadasının ötesindeki ilk askerî seferinde, Roma, Sicilya'daki Kartacalıların mücadelesine karşılık paralı askerlerden oluşan ve Messene'nin hâkimiyetini ellerinde tutan Mamertinler'e destek vermemesi konusunda kararsız kalmıştı. Kartaca işgalini kontrol etme konusundaki eşsiz başarılarına rağmen sonuçta Mamertinler, Messene'yi zorla ele geçirmiş ve kontrollerini sağlamlaştırmak için bazı yerlileri de öldürmüşlerdi. Bu olay, Roma senatosu için ahlaki olduğu kadar politik bir sorun haline de geldi. Ancak Kartaca tehdidi çok büyüktü, Syrakusalılar Kartaca'nın yanındaydı, Mamertinler'i oyun dışında bırakmak çok daha fazla Roma lejyonuna ihtiyaç duymak demek olacaktı. Sonunda Roma bir vekil ordusunun İtalya'ya daha fazla Roma Lejyonu sevk etmekten hem politik olarak hem de iktisadi olarak daha ucuz olacağına karar verdi sonuçta oraya Mamertinler'e “yardım etmeye” gitmişlerdi. Senato endişelerini bir

kenara bırakıp Mamertineler'e istedikleri yardımı sağladı (C. Anthony Pfaff; 305). Böylelikle Roma ordusu bir vekil kanat kazanmış oldu ancak Roma'yı daha önce Mamertineleri dışarı çıkarmaya çalışan Syrakusa ile daha geniş bir çatışmaya da sokmuş ve M.Ö. 264-146'ya kadar sürecek bir dizi savaş başlatmış oldular.

Yeni savaşların da temelini oluşturan vekâlet savaşı, savaşın politik ve iktisadi maliyetleri başlıklarında ciddi bir avantaj sağlar gibi görünmektedir. Zaten günümüzde de yeni savaşların temel belirleyenlerinden biri düşük maliyetli olmalarıdır. Yukardaki örnekten de rahatlıkla anlaşılacağı üzere vekâlet ilişkisini bu derece çekici kılan Mumford'un değimiyle "Ucuz Savaş" (C. Anthony Pfaff; 9:305,2017: 305) ve bunun araçlarını geliştirme kaygısından kaynaklanmaktadır. Burada hem iktisadi hem siyasi bir maliyetten kaçınma söz konudur. Örneğin "(Y)eni savaşlar" geleneksel devletlerarası savaşlardan daha ucuzdur. "(Çünkü) (a)skerî donanımına hafif silahlar, makinalı tüfekler ve antipersonel mayınlar dahildir" (Wlaschütz, 2004:21). Ve yine daha ucuzdurlar çünkü siyaseten asillerle bağlarını kurmak (en azından komplo teorilerine dalmadan) nerdeyse imkânsızdır. Bu noktada "daha önce askerî sistemin tekelinde olan şiddet biçimlerinin adım adım bağımsızlaşmasından ya da özerkleşmesinden söz edilebilir. Bunun sonucunda düzenli ordular savaş üzerindeki kontrollerini yitirmişler; bu kontrolün önemli bir kısmı, eşitler arasındaki bir askerî çatışma niteliğindeki savaş kavramına yabancı olan şiddet aktörlerinin eline geçmiştir" (Münkler, 2010:15). Temel olarak şiddetin özerkleşmesiyle sağlanan ucuzluğun, toplumsal ve insani maliyeti ise oldukça yüksektir. "Münkler ucuz savaşların en trajik sonuçlarından birini çocuk askerlerin kullanımı olarak açıklar. Çocukların ve gençlerin silahlı gruplara katılma motivasyonu yaşamını sürdürmek güdüsüyle sınırlı değildir. Münkler toplumsal saygınlığın artması ve makinalı tüfek taşımanın verdiği gücün savaşçı(mücahit) olarak hizmet vermekten bile daha cazip bir motivasyon olduğunu etraflıca açıklamaktadır" (Wlaschütz, 2004:21.) Bu noktada temel insani değerlerin, daha çocuk yaştaki bireyler için hayata adım attıkları erken dönemde kökten sarsılışının yarattığı insani yoksulluğun maliyetinin hesap edilebilir sınırın çok üstünde olacağını göz önünde bulundurmak gerekir. Diğer yandan "çarptırılan gruplardan birinin etkisi altında yaşayan insanların kalıcı güvensizliği, sürekli yerinden edilme tehdidi, taciz edilme ve öldürülme korkusu içinde savunmasız durumda kalışlarının ciddi bir gerginlik durumu oluşturduğu açıktır. Savaşların ihtiyaçlarının karşılanması için ekonomik katkıda bulunma baskısı (yüzünden), malların zorla verilmesi üzerine kurulan sistem, üretimin ve alışverişin düzenli, gönüllü,

ekonomik dengesinin yerini almaktadır. Gözdağı ve yaptırım sistemi de bu tür “vergileri” sabit hale getirmektedir” (Wlaschütz, 2004:20). Aynı zamanda “Yeni savaşların kendine özgü ekonomisi ve çok uzun yıllar sürmeleri, tüketilmiş, tahrip edilmiş bölgelerin kapsamlı bir dış yardım almaksızın bir daha toparlanamamasına yol açtığı” (Münkler, 2010:13) da bir gerçektir.

Yine aynı çerçevede birçok araştırmacı tarafından yeni savaşlarla ilgili ortak tespitler olarak ortaya konan; (1) İç savaş sayısındaki artış, (2) Çatışma yoğunluğundaki artış, (3) İç savaşlarda yerinden edilen sivil sayısındaki artış, (4) İç savaşlarda öldürülen sivil sayısındaki artış ve (5) İç savaşlarda öldürülen sivil sayısının askerî personele oranındaki artış; (Melander, Öberg ve Hall, 2014:3) bu maliyet mantığının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine dair ciddi veriler sunmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında, “savaşı ucuzlatmak”, insani maliyeti artırmak ve ulusal güvenlik tehditlerini çeşitlendirmekten başka bir işe yaramamış gibi görünmektedir. Vekâlet savaşı yeni olmadığı gibi düzenli ordu kullanmak yerine talim terbiye altında yetişmemiş savaşçılar yoluyla politik amaçlara ulaşmaya dönük kuvvet kullanımının bu ve benzeri sonuçlar doğuracağı da aslında yeni farkına varılan bir gerçek de değildir. Koçi Bey, ilkinin 1631'de IV. Murad'a, ikincisini ise Sultan İbrahim'e yazdığı risalesinin, ilk bölümünde devlet teşkilatındaki bozuklukları izah ediyor, ikinci bölümde ise bütün bu bozuklukların giderilmesi için alınması gereken önlem ve tedbirleri anlatıyordu. Burada dikkat çektiği noktalardan biri kimi ve nasıl silahlandırmak gerektiğini anlattığı kısımlardır. Koçi Bey şöyle diyor; “Birisi dahi bu ki: Reaya ata binüp, kılıç kuşanmağa alışır, o lezzet dimağında yerleşüp, tekrar raiyyet olamaz. Askerliğe de yaramaz. Sonradan eşkıya güruhuna katılıp, pek çok fitne ve fesada sebep olur. Anadolu vilâyetinde evvelce çıkan celâli eşkıyasının çoğu bu çeşitlerdi.” (Koçi Bey, MEB Yayınları, s.7). Üstelik savaşın bu yeni biçimi, savaşçının ve dolayısıyla savaşın temel amacının politik öznenin temel amacıyla bütünleşik olmaması durumunun yaratacağı sorunlara etraflıca değinen düşünürlerden biri olan ve ulusal ordular çerçevesinin fikir babası sayabileceğimiz Machiavelli'in bizi uyardığı *condottieri* (paralı asker) meselesinin de yeniden tartışılmasını gerekli kılan birtakım problemler doğurmuştur. Bu noktada vekil olarak özel askerî şirketlerin sağladığı orduların ya da paralı askerlerin veya savaş müteahhitlerinin kullanımı “maliyeti” çok farklı boyutlarda etkileyebilir. Örneğin; Kanada ordusunun 2000 yılı temmuz ayında yaşadığı bir vaka bu bakımdan oldukça kayda değerdir. Müteahhit firmaya ait bir askerî gemi olan ve Bosna'daki Kanada ordusuna ait

görev gücünü ve beraberlerindeki tank ve silahlı personel taşıyıcılar dahil 550 askerî aracı ve buna ek olarak 350 konteyner mühimmat ve hassas askerî donanımı taşıyan GTS Katie, iki alt taşeronun parada anlaşamaması üzerine Kanada kara sularının hemen dışında daireler çizerek beklemeye başlamış, bu durum anlaşma sağlanana kadar yaklaşık iki hafta sürmüştür (Singer, 2008:160). Ortaya çıkan durumun Kanada Devleti ve hükümet açısından yarattığı problem ve utancın yarattığı maliyet hesaplanabilir olmasa gerek. Ayrıca elbette buna benzer bir durumun görevin sonunda değil de başında veya görev esnasında yaşanmayacağına da hiçbir garantisi olmadığını unutmamak gerekir. Özel askerî şirketler paralı askerler ya da savaş müteahhitleri bağlamında ortaya çıkabilecek sorunlara ek olarak para-militer ya da milis güçleri vekil olarak kullanmak farklı bir tehlike daha taşımaktadır; bu da vekillerin kendilerine has politik amaçları konusudur.

Vekâlet

Geçmişten bu yana vekâlet savaşlarına neden başvurulduğu ve bu yöntemin nelere yol açtığı konusunda çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da belli alanlarda tanımlama karmaşası hala mevcuttur. “1964’de siyaset bilimci Karl Deutsch vekâlet savaşlarını üçüncü bir ülkenin toprakları üzerinde o ülkenin iç meselesiyle ilgili çatışma gibi görünen ve o ülkenin topraklarının, kaynaklarının ve insan gücünün bir kısmını baskın bir biçimde yabancı hedefler ve yabancı stratejiler için kullanarak savaşan iki yabancı gücün uluslararası çatışması olarak tanımladı. Gerçi Deutsch’un tanımı temsil ettikleri bölgesel güçlerin mücadelelerini görmezden gelerek isyancı gruplar gibi devlet dışı aktörlerin vekâlet savaşlarında oynayabildiği rolü göz ardı etmiş ve aşırı devlet merkezci bir bakışla vekâlet savaşlarını gereksizce uluslararasılaştırması bakımından tartışılmıştır” (Mumford, 2013:40) ancak ana gövde bakımından oldukça açıklayıcı bir bakış getirdiği de yadsınamaz. Başta da değinildiği üzere vekâlet yoluyla yürütülen savaşların en belirgin yan etkisi devletin savaş tekeli kaybetmesi olarak tespit edilebilir. Şiddetin simetrik savaş kalıplarını kaale almayan gruplar tarafından uygulanır hale geldiği bu yeni biçimin günümüzde yürürlükte olan uluslararası yasa bakımından ciddi sonuçları olduğu unutulmamalıdır (Wlaschütz, 2004:16).

“Makul inkâr edilebilirlik” kavramı ardına sığınarak ucuz savaş siyaseti gütmenin devlete ciddi bir otorite kaybı olarak döndüğü vekâlet savaşı, araç amaç denklemini de bozmuş gibi görünmektedir.

Savaşın ticarileştirilmesi olarak tanımlayabileceğimiz (Münklerin’de etraflıca tanımladığı üzere) çerçeve, devleti şiddet tekeli olmaktan çıkarırken, ulus devletleri de gittikçe uluslararası müdahaleye açık hale getirmekte ve düşman tanımlamakla ilgili ciddi zorluklar yaratmaktadır. Çoğu durumda terörist gruplar, uluslararası terörizm, vekil orduları, halk milisleri paramiliter grupları tanımlamak ve hukuken statülerini belirleyerek eylemlerini bir çerçeveye oturtmak içinden çıkılmaz bir iş haline gelmektedir.

Bu noktada asiller ve vekillerin kimler olabileceğine biraz daha yakından bakmak faydalı olacaktır.

İlk elden üç tip asil-vekil ilişkisinden bahsedilebilir; bütünsel tekil asiller, daha bölünmüş kolektif asiller ve çoklu asiller (Szekely, 2014:1).

Birinci durumda, güçlü ve toplumsal entegrasyonu yüksek tek bir devletin hamisi (sponsor) olarak ortaya çıktığı bir vekâlet ilişkisi söz konusudur. Tekil asil en güçlü hamisi biçimidir ve vekil veya vekillerini en etkili biçimde kontrol edebilecek vekil olarak tarif edilebilir (Szekely, 2014:3).

İkinci durumda ise vekil, her birinin kendi ilgileri ve tercihleri, bir derece özerklikleri bulunan ve yine de birlikte çalışmak zorunda olan, veto yetkisine de sahip (hizipler, kurumlar veya kişiler) den oluşan kolektif bir öznedir (Szekely, 2014:3-4). Bu biçimde, amaç birliği sorunu, vekilin kontrolü meselesi, özne içindeki hamilerin zaman zaman kolektif özneden farklı vekilleri de destekleyebilme potansiyeli, insani maliyeti gittikçe artırmaktadır.

Üçüncü durumda ise, bir vekil birden çok farklı tekil asil tarafından desteklenmektedir. Eğer söz konusu tüm asiller aynı tercihlere sahip ise ilişki nispeten uyumlu olabilir. Diğer yandan her bir asilin farklı ajandaları olması durumunda denetleme, kontrol ve koordinasyon maliyetleri ciddi biçimde yükselecektir (Szekely, 2014:3-4).

Her üç durumda da görüleceği üzere vekâlet savaşları var olan çatışmanın dinamiği dışında bir hamisi yani bir devlet veya devletler ya da ulusüstü organizasyonlar ile haminin silahlarını ileten seçilmiş vekiller arasındaki ilişkinin ürünleridir (Mumford, 2013:40).

Günümüz koşullarında hem uluslararası hukuk bakımından hem de iç siyasetin iktisadi ve toplumsal dengesi bakımından “doğrudan müdahale ya

gereksiz ya aşırı masraflı ya önlenabilir ya gayri meşru ya da imkânsız” (Mumford, 2013:41) görüldüğünden, çoğul veya tekil devletler veya ulus üstü organizasyonlar iktisadi ve politik amaçlarını gerçekleştirmek için vekillere başvurumaktadırlar. Bezende var olan rejimlere karşı direnişler, yabancı hükümetlerin mevcut bir rejimi sürdürmede stratejik çıkarları olduğu ve bu rejime doğrudan veya dolaylı destek sağladıkları durumlarda da vekâlet ilişkilerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Boon-Kuo, L., Hayes, B., Sentas, V ve Sullivan, G., 2015:45).

Vekâlet savaşı ile sınırlı olmamak kaydıyla, 1970'lerin ortasında, Frederic Pearson devletlerin diğer ülkelerde müdahale etmelerinin altı temel nedeni olduğunu belirledi. (Andrew Mumford, 2013: 30-31) Bunlar genellikle dolaylı müdahalenin nedenleri olarak da sayılabilecek nitelikler içerdiğinden vekâlet savaşlarına başvurulmasının sebepleri konusunda da oldukça açıklayıcı görünmektedirler. Bunlar;

- *Bölgesel iktisap,*
- *Sosyal grupların korunması,*
- *Ekonomik çıkarların korunması,*
- *Diplomatik veya askerî çıkarların korunması,*
- *İdeolojik sebepler,*
- *Bölgesel güç dengeleridir* (Pearson'dan aktaran, Mumford, 2013: 30-31).

Daha sonra Münkler bu çerçeveye doğrudan vekâlet savaşları ile ilgili iki madde daha ekleyerek devletlerin diğer ülkelerde müdahale sebeplerini özetleyen bir şema oluşturmuştur. Bunlar;

- *Muhtemel başarı algısı,*
- *Gerginlik tırmanışı algısı* (Mumford, 2013: 30-31) olarak sıralanmaktadır.

Bu durumda vekilleri, “düşman” olarak değil de “silah” olarak görmek güvenlik stratejisi açısından yeni bir perspektif kazanmamıza yardımcı olabilir. Ancak bu noktada vekiller ve asillerle ilgili dikkat edilmesi gereken bir başka konuya daha değinmek önemlidir, o da asillerin birden çok vekil orduya hamilik yapabilecekleri gerçeğinin yanında, vekillerin de amaç birliği bulunmayan birden çok hamiyenle kendi politik ve iktisadi çıkarları doğrultusunda “iş” yapabilmeleri olasılıklarının varlığıdır. Bu noktada vekâlet maliyetinin sonsuzca çeşitlendiği bu “ucuz silahın” gittikçe pahalıya mal olduğu, ağır insani krizlilerin yaşanmasının kaçınılmaz hale geldiği görülmektedir. Hal böyleyken, belki de tartışılması gereken diğer konu bu “yeni silahın” keşfi ve çalışma mantığıdır.

Hız

Vekâlet savaşının temel mantığının aslında Mao-Tse-Tung'un gerilla savaşı teorisinde yattığını söyleyebiliriz. Mao-Tse-Tung'un keşfi, kendinden hem askerî hem de ekonomik yönden üstün olan bir düşmana karşı, olayların seyrini yavaşlatma, savaşın hızını düşürme olarak karşımıza çıkmaktadır (Münkler, 2003:9).

Yıpratma savaşının temel mantığı, Clausewitz'in teorisine bir karşı tez olma özelliği taşımaktadır. Modern savaş teorisinde düzenli ordular hızlı ve etkili biçimde bitirici bir hamleyle ve yoğun güç kullanımı eşliğinde düşmanı silahlardan arındırma amacıyla hareket ederler. Gerilla savaşı ya da yıpratma savaşının mantığının egemen olmasından önce savaş ve strateji alanında ana kabul ivmelenmenin savaşın gelişimi açısından mecburi bir durum olduğu ve savaşın ya da çatışmanın galibinin hız ve etkinliğe en yoğun şekilde ulaşma potansiyeli olan ve bunu etkili biçimde kullanabilen taraf olduğu yönündedir (Münkler, 2003:8).

Ancak özellikle ABD'nin Kore'de yaşadığı özel deneyim sonrasında, devlet dışı ve/veya devlet altı aktörler üzerinden yürütülecek yıpratma savaşının sunabileceği imkânlar fark edilmiştir. Hızın yine çok önemli olduğu ancak bu defa ivmelenmenin, seri hareket etmenin değil mümkün olduğunca yavaş ve zamana yayarak yürütülecek çatışmanın yeni savaş stratejisi olarak uygulandığı görülmektedir. Günümüzde savaş değil de düşük yoğunluklu yaygın çatışma denilen çerçeve de bunu ivmelenmesi azaltılmış, zamana yaygın silahlı mücadele biçimini anlatmak üzere kullanılmaktadır. Bu yeni stratejinin yaygınlaşmasının temelinde Kore'de ABD'nin gerilla savaşı stratejisiyle yakın temasının önemli etkisi olduğu öne sürülebilir.

Ancak Mao-Tse-Tung'un gerilla savaşı teorisine baktığımızda bu yöntemin başarılı olabilmesinin bazı özel koşullar gerektirdiğini görüyoruz. Örneğin bu yavaşlatılmış çatışmanın sürebilmesi için yoğun bir politik destek ve dolayısıyla bu politik destekle temellendirilmiş bir iktisadi desteğe ihtiyaç duyulması gibi. Gerilla savaşını yöntem olarak benimseyen grup, bu durumda eğer bir vekil değilse, yaşanan bir iç çatışmaysa ve bahsettiğimiz savaşçılar politik destekçileri tarafından "gönüllü" olarak sağlanan iktisadi destekle savaşmayı sürdürüyorlarsa bahsedilen desteğin çok yoğun, derinlikli bir halk desteği olması gerekir. Bu durumu sürdürmekse hem savaşçılar için ve hem de onları politik ve ekonomik olarak destekleyen halk kitlesi için çok yıpratıcı olacaktır. Gerilla savaşının temel zayıf

noktası budur. Peki eğer bu devlet dışı ve devlet altı aktörler bir takım ulusüstü aktörler tarafından destekleniyorlarsa... İşte tam bu nokta, yeni savaşlar çerçevesinin kurulduğu, vekâlet savaşı çerçevesinin belirginleştiği, terörist, milis ve paramiliter grupların “silah” olarak kullanılmaya başlandığı noktadır. Bundan böyle savaş ve mantığı devlet altı ve devlet dışı aktörler için; “kaybetmezlerse kazanacakları, düzenli ordular için; kazanırlarsa kaybetmeyecekleri” (Münkler, 2003:9) yeni bir dinamik denge üzerine inşa edilmiştir.

Bu noktada, vekilleri bir defa, düşman değil de silah olarak düşündüğümüzde, silahlanma yarışının buradan devam edebileceği akla gelmelidir. Bu çeşit bir silahlanmanın bir çok insani göstere bakımından modern toplumun temel değerlerinin dibe vurması anlamını taşıyacağı açıktır. Bu yeni silah, çocuk savaşçılar, sistematik tecavüz, çatışma bölgelerinde alt yapının tahribi, esir alma, insan ticareti vb yöntemlerle çalışan ve yalnızca saldırdığı özneyi değil sözde birlikte hareket ettiği kişileri de insani ve medeni değerlerden kopararak çok derinlemesine bir çürüme yaratan bir yan taşımaktadır.

Güçlerin Aşırı Gayreti

Bu yeni savaşın yeni silahının savaş hukukunun açık bir ihlali olduğu, Clausewitz’in “Güçlerin Aşırı Gayreti” olarak nitelendirdiği, galip gelme amacıyla insani sınırı aşarak silahlanma ve güç elde etme mantığının günümüzde insani güvenlik ve hatta medeniyeti tehdit eder noktaya geldiğine yukarıda da değinmiştik.

Savaş hukuku ya da günümüzde daha yaygın olarak kullanılan ya da kabul edilen adlandırmasıyla Uluslararası İnsancıl Hukuk (UİH) her türlü silahlı çatışma ve benzeri sıcak çatışma ortamında, silahlı çatışma ve sıcak savaşa taraf olmayan sivillerin korunması ve silahlı çatışmalardan doğabilecek bütün zararların önlenmesi ve sivil halkın bu gibi tehditlere karşı korunmasını sağlayan bir kurallar bütünüdür. UİH 1949 Cenevre Antlaşması ve ek protokolleri (1977), 1954’te ortaya konan Savaş ve Çatışma Durumunda Kültürel Varlıkların Korunması Antlaşması, 1972 yılındaki Biyolojik Silahlar Protokolü, 1980’deki Konvansiyonel Silahlar Protokolü, 1993’teki Kimyasal Silahlar Antlaşması ve 1997’deki Anti-personel Mayınlar Antlaşmasından kaynak almaktadır. (International Committee of the Red Cross, 2015)

Bu çerçevenin tamamını göz önünde bulundurduğumuzda UİH'un sivillerin ve medeniyetin, savaş ve silahlı çatışma durumunda korunması mantığına dayandığını söylemek mümkündür. Vekâlet savaşı olarak anılan çerçeve, UİH'un birtakım maddelerini ihlal etmekle kalmamakta bütün bir mantığın ihlali anlamını taşımaktadır. Savaş hukuku ya da UİH savaş veya çatışma durumunda sivillere ve toplumsal ve fiziki alt yapıya "kazara" bile olsa zarar gelmesini engellemek mantığına dayanırken, vekâlet savaşının yaslandığı mantık, askerî hedeflerle birlikte sivil hedeflere ve toplumsal ve fiziki alt yapıya saldırmayı bir "strateji" olarak kullanmaktadır.

Bu yeni mantığa somut örnekler vermek gerekirse, sistematik tecavüzün bir silah olarak kullanılmaya başlaması, Siera-Leone'deki uyuşturucu etkisiyle savaştırılan çocuklar, Bosna-Hersek'teki kamplarda zorla hamile bırakılan kadınlar, Güney Amerika'dan Afganistan'a kadar uzanan bir uyuşturucu ve insan trafiği ağını verebiliriz (Lamp, 2011). "Soğuk savaşın bitiminde meydana gelen ilk çatışmalar olan Yugoslavya, Ruanda ve Somali'deki çatışmalar(ın)" (Yalçinkaya, 2007:31) yeni savaşların ilk örneklerini oluşturdukları da göz önünde bulundurulur ve bu çatışma bölgelerinde işlenen insanlık suçu sayılabilecek sayısız örnek de göz önünde alınırsa bu biçimin UİH'un içsel mantığını çökerttiğini ve savaş hukukunun, savaş ve çatışma durumunda sivilleri ve medeniyeti koruma işlevini yitirecek noktaya geldiğini söylemek yanlış olmaz. UİH'nun vekâlet savaşı karşısında bu derece etkisiz kalmasının temel sebebi, UİH'nun "prensip olarak devletler arası silahlı mücadeleyi düzenlemek üzere teşkil edilmiş (Lamp, 2011) bir kurallar bütününden oluşmasıdır. Bu durum başlı başına özel bir güvenlik problemi yaratmaktadır. Çalışmanın başında da değinildiği üzere vekâlet savaşının bir nedeninin iktisaden maliyetleri azaltma, diğer bir nedeninin siyasi maliyetten kaçınma, makul inkâr edilebilirlik ardına gizlenerek uluslararası hukuku dolanma yoluyla politik amaçlara ulaşma olduğunun gözden kaçırılmaması gerekir. Yeni silahın "üstünlüğü" iktisadi maliyetinin azlığından çok politik maliyetinin ispat edilebilir olmayışında yatmaktadır.

Bu noktada anılan silahın kullanışlı olduğu politik hedefin ya da hedeflerin neler olabileceği de tartışılmaya muhtaçtır.

Güvenlik

Clausewitz'e göre "politik amaç savaşın asıl nedeni olarak, hem savaş hareketıyla ulaşmak istediğimiz hedef için, hem de harcanması gereken çabalar için ölçü (...) olacaktır" (Clausewitz, 2008:37). Peki "asıl" politik amaç her durumda politik destek üretir mi? Örneğin doğal kaynakların kontrolü, rakip iktisadi güç odaklarının oluşumunun engellenmesi, enerji havzalarının kontrol altına alınması, kakao üretiminin tekelleştirilmesi gibi politik amaçlar acaba uğurlarına savaşmaya yetecek politik desteği oluşturabilirler mi? Yine Clausewitz'e göre "(k)imi zaman politik amaç savaş hareketinin hedefini oluşturmaya yeterli olmaz bu durumda politik amacın yerini tutacak ve barış zamanında onu temsil edecek bir hedef seçilmelidir. "(...) Politik amaç yerini tutacak hedef aracılığı ile gerçekleştirileceği için, hedefin politik amaçtan daha büyük olmasını gerektiren" (Clausewitz, 2008:38) koşullar ve durumlar öne sürmek gerekir. Vekâlet savaşları çoğu zaman bu politik hedeflerin var olmasını sağlayan ulusal ve insani güvenlik sorunlarını yaratarak, ulus devletleri, diğer devletlerin ya da ulusüstü aktörlerin müdahalelerine açık hale getirmektedir. 20'nci yüzyılın sonu 21'inci yüzyılın başı bu tür müdahalelerin tarihi gibi görünmektedir. Politik hedeflere örnek olarak insani müdahale, insani güvenlik ve demokrasi ithali bağlamları en belirgin olanlardır.

Dolayısıyla, bu yeni silahın "savaş, organize suç ve geniş çaplı insan hakları ihlallerinin arasındaki sınırları bulanıklaştıran" (Kaldor, 1997:2) bir yeni güvenlik sorununu doğurmak ve politik hedef üretmek bakımından oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Çatışmanın Sonlanması

Vekâlet savaşı ile ilgili olarak en az tartışılan ve tartışıldığı durumda da üzerinde en az fikir birliğine varılabilen mesele ise vekâlet savaşının nasıl sonlanacağı ya da sonlandırılacağı meselesidir.

Vekil savaşı bitiremez; çünkü başlatmamıştır, asil de bitiremez çünkü o da başlatmamıştır. Çoğu zaman çatışan tarafların kimler olduğu ve hedeflenen politik amacın, tarafların uğruna silahlı mücadele içine girdikleri olmazsa olmazlarının sınırı, içeriği o derece bulanıklaşmıştır ki ne olursa çatışmanın biteceği kestirilemez hale gelir. Bu noktada vekâlet savaşının sonlandığına ya da sonlandırılması

gerektiğine karar verme ve harekete geçme “onuru” süper güçlerde gibi görünmektedir. Süper güçler, aynı zamanda hamiler de olarak vekâlet savaşının bitirilmesi için çatışan taraflara baskı yaptıklarında, aynı anda hem çatışan taraflarla doğrudan yüzleşme ihtimallerini düşürmüş olurlar fakat hem de politik ve askerî maliyeti üstlenme ihtimallerini yükseltmiş olurlar. (Stein, 1980:485.) Vekâlet savaşının bitmesi yönünde yapılacak politik, iktisadi ve/veya askerî baskının vekillerin hiç de işine gelmeyeceği gerçeği de gözden kaçırılmamalıdır. Yeni savaşlarda en dikkat çekici noktalardan birinin “şiddet ekonomisi” (Münkler, 2010) olarak tarif edebileceğimiz mesele olduğundan çalışmanın başında bahsetmiştik. Bu savaş ekonomisi mantığı, savaşın özelleşmiş, ticarileştirilmiş oluşu, savaş lortları ya da paramiliter grupların liderlerinin “barış” ile beraber güç ve itibar kaybedecek olmaları, (Münkler, 2010) âtıl duruma düşecek bu grubun yanı sıra yine bunların kıskırttıkları (Münkler, 2010) ve tesis edilen barışın koşullarından tam olarak memnun olmayan toplumsal aktörlerin hareketlenmeleri, sürekli bir çatışma halinin devamına neden olmaktadır. Savaşın da barışın da olmadığı bu yeni biçimde “Diplomasi ve savaş arasında bir gri bölge” (Yalçinkaya, 2007:12) yaratılmış gibi görünmektedir.

Sonuç

Vekâlet savaşları, kısa vadeli askerî kazanımlar getirirse bile, uzun vade de günlük yaşamın militarizasyonunu teşvik ederek yerel toplumları potansiyel olarak oldukça tahrip edici hale getirmekte ve istikrarsızlık ve güvensizlik üretmektedir. (John Abbink, 2003:409-410). Gittikçe, istikrarsızlaşan sosyal düzen, iktisadi hayat ve politik kültür, hukuk üzerinde bir baskı kurmakta ve yeni savaş düzeni için yeni düzenlemeler ihtiyacı sıklıkla gündeme gelmektedir.

Gelinen noktada yeni savaşlar bağlamında yeni bir uluslararası savaş hukuku ihtiyacı doğduğundan, çatışan taraflar ve tarafların sorumlulukları bakımından yeni bir düzenlemeler bütünü oluşturulması gerektiğinden bahseden geniş bir literatür bulunmasına rağmen, insanlığın yüz yıllar süren serüveni sonucu kurup geliştirdiği modern savaş hukuku çerçevesini revize etmek hiçte öyle kolay görünmemektedir. Bunun yanında yeni duruma uygun yeni bir savaş hukuku yukarıda değinilmiş olan birçok problemlili başlığı normalleştirmeyi ve ulusal ordularca yani egemen devletlerin silahlı kuvvetlerince yürütülen düzenli savaşları tamamen ikincilleştirme tehlikesi de içermektedir. Çatışmanın bir türlü bitmediği ve barışın

tesis edilemediği ve hukukun kapsamının dışına çıkmakta ısrarcı bir genel eğilimi meşrulaştırmak yerine kontrol altına alarak vekil orduları şeklinde beliren bu yeni ve konvansiyonel olmayan silahı devre dışı bırakmanın yollarını aramak, ulusal ve insani anlamda beklide daha tutarlı, saha sürdürülebilir bir güvenlik stratejisi olacaktır.

Savaş hukukunun artık sivilere ve medeni yaşamın temel gerekliliklerini sürdürme imkânı sağlayan sosyal ve fiziki alt yapıyı koruyamamasının yanında, ulus devletlerin egemenlik haklarının da endişe verici derecede zarar gördüğü yeni bir kavramsal çerçevenin yerleşmeye başladığı gerçeğinin far edilmiş olması tam da bu noktada durup, siyasalın bu yeni kurgusu üzerinde ihtiyatla düşünmeyi gerektirir. İç savaşlar, yıkıcı toplumsal hareketler, terörizmin uluslararasılaşması, uzun çatışmalar sonucu politik ve iktisadi olarak dengesizleşen bölgelerdeki devletlerin kendi toprakları üzerindeki meşru egemenlik haklarının erozyona uğraması, başarısız devletler ve ötesinde haydut devletler gibi tanımların artık hukuk diline yerleşmiş olması tehlikeli bir kırım noktasına doğru ilerlediğimizin işaretleri olarak değerlendirilebilir.

Vekâlet savaşının bitebilmesinin ve yarattığı insani ve ulusal güvenlik problemlerinin kontrol altına alınabilmesinin, ulus devletlerin ve vekâlet savaşlarının yoğun olarak yaşandığı politik ve iktisadi olarak dengesizleşen bölgelerin yeniden sürdürülebilir bir barış ortamına kavuşabilmesinin yolu yeni savaşlar döneminde yine de oldukça Clausewitzyen bir yan taşımaktadır; “düşmanın silahlardan” arındırılmasıdır. Bu silah günümüzde savaşın ellerindeki cephaneye, mühimmat ya da gelişmiş teknolojik savaş makinaları değil, vekil ordularının bizzat kendileridir. İntihar bombacılarıdır. Tecavüzü silah olan olarak kullanan barbar milislerdir. Yeni nesil dört tekerlekli haşhaşilerdir. Düşmanı silahsızlandırmak için ise başvurulacak çözüm iktisadi, politik ve kültürel olarak güçsüzleşmenin önüne geçmek, insani yoksulluğun yani gelir dağılımı adaleti, eğitim hakkının sağlanması, sağlık hizmetlerine ulaşımında eşitlik, temel insani ihtiyaçların karşılanması, sosyal ve kültürel hakların güvence altına alınması ve güvenlik paradigmasında sivilere korunması önceliğinin güncellenmesini sağlayacak kalıcı sosyal politikaların ulusal ve ulusüstü boyutlarda üretilerek uygulamaya geçirilmesidir.

Extended Summary

The aim of this study is to examine proxy war, which is one of the forms of the new conflict order described as new wars. It is also aimed to discuss the security issues created by this new form. In determining the subject and the main theme to be examined around the subject; the human security issue, which has become an increasingly burning problem in today's world, and the negative impact of the proxy war on this issue; has been decisive. The fact that studies related to conflict zones where surrogate armies and private military companies are engaged generally focus on sample conflict, for example, or the fact that the burning agenda produced by the examples, has pushed the discussion of the multidimensional theoretical background of the subject to the background, was effective in not having enough theoretical framework in the academic literature. In addition, the proxy war, but not in the conceptual environment of practice in the framework of new wars, asymmetric war, economic war, cyber war and so on. the fact that it has a structure that historically precedes new "use of force" strategies has been effective in selecting the subject.

The study will first attempt to shed light on a fundamental issue blurring the agent/proxy spiral in the new wars, in this context, in the ambiguity of the enemy; The gradual privatization of war, inevitably military asymmetry, demilitarization of war, and a series of transformations that occur in mutual interaction are effective. In order to make sense of the reasons for this transformation, the reasons for using "proxy new wars and the framework that transforms the wars of proxy into a primary power-use strategy by transforming the modern war order will be examined. In this review, we will also examine the thesis that about "cheap war", and its humanitarian costs.

After examining the proxy war as a strategy of using force in terms of reasons, the consequences will be emphasized. When the issue is analyzed in terms of results, the cheapness provided mainly by the autonomy of violence, social and human costs, for example, the use of child soldiers, the lives of people living in conflict zones under constant threat of displacement, the fear of harassment and death, vulnerable situation in production and shopping in these regions regular, voluntary, deterioration in the economic balance, micro indicators such as human and drug traffic, as well as nation-states lose their qualifications to become

monopolies of war, violence becomes applied by groups that do not take symmetrical war patterns, violations of international law and war law in force.

It is also planned to examine serious humanitarian, economic and political costs. In the same frame; (1) An increase in the number of civil wars, (2) An increase in the intensity of conflict, (3) An increase in the number of displaced civilians in civil wars, (4) An increase in the number of civilians killed in civil wars, and (5) An increase in the proportion of civilian killed in civil wars to military personnel. It is suggested that the use of proxy armies instead of or beside national armies is effective. In the study, it is determined that taking the concept of “plausible deniability” behind the cheap war policy causes a serious loss of authority for nation states. Regarding the proxy war, the issue that is least discussed and, when discussed, the least agreeable is the question of how to end proxy war. Nightery agent nor proxy can end the war because neiheter of them has started. Often the content of the conflict is so blurred as to who the conflicting parties are and the intended political purpose, the sine qua non of the parties in the armed struggle for the sake of the parties, cannot be predicted that the conflict will end. At this point, the “dignity verme of deciding whether the power of attorney war has ended or should be terminated seems to be in the superpowers. The logic of war economy, the specialization, commercialization of war, the loss of power and reputation of the leaders of war lords or paramilitary groups with peace, the group that will become idle, as well as the mobilization of the social actors who are not fully satisfied with the conditions of their peace. causes conflict to end. In this new form, where war and peace do not exist, a gray zone between diplomacy and war appears to have been created.

Kaynakça

Kitaplar

- Boon-Kuo, L., Hayes, B., Sentas, V and Sullivan, G. (2015), *Building Peace in Permanent War: Terrorist Listing & Conflict Transformation*, London; Amsterdam: International State Crime Initiative; Transnational Institute.
- Clausewitz, Carl Von; (2008), *Savaş Üzerine* (İstanbul: Doruk Yayınları) (Çev. Selma Koçak).
- Kaldor, Mary (1997), *New and Old Wars: Organised Violence in Global Era*, (Stanford Universitypress).

- Kaldor Mary, *OLD&NEW WARS*, Polity press, İkinci basım, 2006.
- Koçi Bey, *Koçi Bey Risalesi* (MEB Yayınları) (Çev. Zuhuri Danışman).
- Mumford Andrew (2013), *Proxy Warfare*, Polity Press, Cambridge.
- Münkler, Herfried (2010), *Yeni Savaşlar* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Zehra Aksu Yılmaz).
- Singer, P.W. (2008), *Corporate Warriors: The Rise Of The Privatized Military Industry*, (Cornell University Press, Updated Edition).
- Yalçınkaya, Haldun (2007), *Savaş Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, (İstanbul: İmge Yayınları).

Makaleler

- Abbink John; (2003) Ethiopia—Eritrea: proxy wars and prospects of peace in the horn of Africa, *Journal of Contemporary African Studies*, 21:3, 407-426.
- Çelebîcan, Özcan, Roma Egemenliği: Yurttaşlık ve Kölelik, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/299/2787.pdf>.
- Dixit, K. C. Sub-Conventional Warfare Requirements, Impact and Way Ahead, *Journal of Defence Studies*, Vol 4. No 1. January 2010.
- Kolasi, Klevis; Savaşın Değişen Niteliği ve Jus Ad Bellum Ve Jus In Bello'ya Etkisi, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 35, 2017, S. 1-29.
- Lamp, Nicolas (2011), “Conceptions of War and Paradigms of Compliance: The ‘New War’ Challenge to International Humanitarian Law” *Journal of Conflict & Security Law*, Vol. 16 No. 2, 225–262, <http://jcs.oxfordjournals.org/> (09.03.2016).
- McDonald, Matt; (2002) Human Security and the Construction of Security, *Global Society*, 16:3, 277-295.
- Melander, Erik, Magnus Öberg And Jonathan Hall (2014), “The ‘New Wars’ Debate Revisited: An Empirical Evaluation of the Atrociousness of ‘New Wars’”, *Uppsala Peace Research Papers*, No. 9 (Department of Peace and Conflict Research Uppsala University, Sweden).
- Mumford, Andrew (2013), “Proxy Warfare and the Future of Conflict”, *The RUSI Journal*, 158:2, 40-46, DOI: 10.1080/03071847.2013.787733.
- Münkler Herfried, (2007) On New Wars, “What Is Really New About The New Wars? A Reply To The Critics” By Oslo Files On Defence And Security.
- Münkler, Herfried (2003), “The Wars of he 21st Century”, *IRRC Vol. 85 No 849*.

- Pfaff, C. Anthony; “Proxy War Ethics”, *Journal Of National Security Law&Policy*, 9:305,2017, Ss:353.
- Shapiro, Susan P. (2005) “Agency Theory”, *Annu. Rev. Sociol.* 31:263-284. www.annualreviews.org, s:271-272 (06.07.2018).
- Stein, Janice Gross (Summer 1980), “Proxy Wars: How Superpowers End Them: The Diplomacy of War Termination in the Middle East”, *International Journal*, Vol. 35, No. 3, Superpower Diplomacy, pp.478-519.
- Szekely, Ora. (2014), “A Friend in Need: The Impact of the Syrian Civil War on Syria’s Clients (A Principal–Agent Approach)” *Foreign Policy Analysis*, Doi: 10.1111/fpa.12069.
- Wlaschütz; Christian (2004) “New Wars” and their Consequences for Human Security”. *Case Study: Colombia*, Human Security Perspectives, Volume 1 Issue 2.
- Votel, Joseph L., Charles T. Cleveland, Charles T. Connett, and Will Irwin, *Unconventional Warfare in the Gray Zone*, Joint Force Quarterly 80 (1st Quarter, January 2016).
- Yalçinkaya, Haldun ve Kadir Tamer Türkeş (2015) “Yirmi Birinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar”, *Dergipark.Ulakbim.Gov.Tr/Guvenlikstrj/Article/View/5000098921* (26.01.2018).
- International Committee of Red Cross (2015), “What is IHL?”

Elektronik Kaynaklar

<https://www.icrc.org/eng/> (12.01.2018).

<http://www.antiktarih.com/2018/06/30/romanin-kartaca-savaslar-pon-savaslar/>
erişim: 12\05\2018

<https://ndupress.ndu.edu/Media/News/Article/643108/unconventional-warfare-in-the-gray-zone/>

<https://ndupress.ndu.edu/Media/News/Article/643108/unconventional-warfare-in-the-gray-zone/>, erişim tarihi: 06.02.2019.

ⁱ Her kim ki bir başkası aracılığı ile eylese, onun eyleminden kendisi yapmış gibi zamin olur.

ⁱⁱPön svaşları: 1: M.Ö. 264 - M.Ö. 241; 2: M.Ö.218 - M.Ö.201; 3: M.Ö. 149 - M.Ö . 146:(Çev): Prof.Dr.Özcan ÇELEBİCAN, Roma Egemenliği: Yurttaşlık ve Kölelik, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/299/2787.pdf>